

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA SLOVANSKÝCH JAZYKŮ A LITERATUR

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PŘEZDÍVKY ŠKOLÁKŮ V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

Autor práce: Mgr. Bc. Květa Měšťanová

Studijní obor: Čju-SVu, Český jazyk a literatura – Společenské vědy

Ročník: 2.

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním svého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 20. dubna 2017

.....
Květa Měšťanová

Poděkování

Mé díky patří doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc., za odborné vedení bakalářské práce, cenné rady, věnovaný čas a ochotnou pomoc během vzniku této práce. Dále chci poděkovat respondentům, kteří byli ochotni zúčastnit se výzkumu, a vedení základních škol, jež mi umožnilo vstup do zařízení a mezi žáky.

Anotace

Tématem bakalářské práce je analýza přezdivek žáků základních škol v Českých Budějovicích. Práce je rozdělena na dvě části, na teoretickou a praktickou. Teoretická část se věnuje dělení onomastiky a jejímu vývoji, dále teoretickému vymezení přezdivek a jejich třídění.

Praktická část se zabývá jazykovou analýzou jednotlivých přezdivek na vybraných základních školách. Materiál byl získán exploračními metodami za pomoci dotazníku a rozhovoru s respondenty. Přezdívky jsou roztříděny a objasněny z různých hledisek v několika onomastických kategoriích.

Cílem práce je poskytnout údaje o stavu nestandardizovaných vlastních jmen vyskytujících se v současném školním prostředí mezi českobudějovickými školáky.

Abstract

The theme of this bachelor thesis is an analysis of pupils' nicknames at primary schools in České Budějovice. The thesis is divided to two parts, to theoretical and practical one. The theoretical part is dedicated to onomastics classification and its development, also theoretical specification of nicknames and their classification.

The practical part deals with language analysis of nicknames at chosen primary schools. The material was collected by explorative methods of questionnaire and dialogue with respondents. The nicknames are classified and explained from many points of view in several onomastic categories.

The aim of this bachelor study is to give datas about situation of nonstandardized names, which occure in contemporary primary school environment within pupils of České Budějovice.

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Onomastika jako vědní obor	9
1.1 Dělení onomastiky	10
1.1.1 Geonymický prostor	10
1.1.2 Bionymický prostor	10
1.1.3 Chrématonymický prostor	10
2. Vývoj onomastiky v Čechách	11
3. Vlastní jména	12
4. Přezdívky	13
4.1 Vývoj přezdívek v českých zemích v letech 1000–2010	14
4.2 Vznik přezdívek	15
4.3 Dělení přezdívek	15
4.3.1 Podle Miloslavy Knappové	16
4.3.2 Podle Slavomíra Utěšeného	17
4.3.3 Podle Marty Kvičalové	18
PRAKTICKÁ ČÁST	22
5. Cíl, metody a hypotézy práce	22
6. Analýza materiálu	23
7. Shrnutí	35

Závěr	36
Seznam zdrojů	38
Seznam příloh	40

Úvod

Bakalářská práce *Přezdívky školáků v Českých Budějovicích* se věnuje rozboru přezdivek, je tudíž možné zařadit ji do oboru onomastiky, konkrétně antroponomastiky.

Pro analýzu přezdivek byly vybrány dvě základní školy, z nichž jsme zvolili tři třídy 8.–9. stupně o celkovém počtu 63 žáků (39 chlapců a 24 dívek). Jednalo se o žáky druhého stupně základní školy, kteří spolupracovali, převážně bez problémů komunicovali a byli přístupní při sdělování svých názorů na spolužáky.

Okolí Českobudějovicka bylo vybráno kvůli osobnímu vztahu k dané lokalitě, neboť jde o naše rodné město, a samozřejmě také pro snadnější dostupnost a vyhledání základních škol přístupných ke spolupráci.

Cílem bakalářské práce je získat informace o aktuálním stavu nestandardizovaných vlastních jmen vyskytujících se v současném školním prostředí mezi českobudějovickými školáky.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se věnuje dělení onomastiky a jejímu vývoji, dále teoretickému vymezení přezdivek a jejich třídění. V posledních kapitolách této části se věnuje přezdívkám samotným, zejména jejich vzniku a vývoji a jejich dělení. Uvedeno je dělení přezdivek podle Miloslavy Knappové (Bratislava, 1996), Slavomíra Utěšeného (1980) a Marty Kvičalové (Brno, 2014).

Praktická část se zabývá jazykovou analýzou jednotlivých přezdivek na vybraných základních školách. Materiál byl získán exploračními metodami za pomoci dotazníku a rozhovoru s respondenty. Přezdívky jsou roztříděny a objasněny z různých hledisek v několika onomastických kategoriích. Při členění přezdivek je využit článek Miloslavy Knappové (Bratislava, 1996).

Slovník přezdivek je přiřčen k závěru této bakalářské práce a byl sestaven a využit pro potřeby analýzy shromážděných dat.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Onomastika jako vědní obor

Onomastika je nauka o vzniku a fungování systému vlastních jmen vsazených do konkrétních společenských, časových a místních podmínek. Zabývá se zároveň konkrétními prvky tohoto systému, tj. konkrétními proprii, pojmenovacími principy atd. Onomastika se dělí na různé nauky podle tříd a podtříd vlastních jmen, mezi které patří bionomastika – nauka o bionymech, antroponomastika – nauka o vlastních jménech osobních, zoonomastika, věnující se vlastním jménům zvířat, fytonomastika, obor o vlastních jménech rostlin, toponomastika – nauka o toponymech, oikonomastika – nauka o vlastních jménech místních, hydronomastika, popisující hydronyma a chrématonomastika, zabývající se chrématonymy (Pleskalová, 2002).

Vědecký obor onomastika se zabývá vlastními jmény (onymii, proprii), fungujícími ve společenské komunikaci. Charakter onomastiky je dán jejími teoretickými východisky a metodickými postupy, tj. onomastickou teorií a metodologií (Šrámek, 1999).

Jediným onomastickým pracovištěm v České republice je Oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky.

K současným předním představitelům onomastiky patří Rudolf Šrámek, jehož důležitým počinem je vyrovnání onomastiky s jinými vědeckými obory, neboť ji chápe jako plnohodnotnou lingvistickou disciplínu a nikoliv pouze jako pomocnou vědu nebo okrajový obor. Šrámek je autorem *Úvodu do obecné onomastiky* (1999) a spolu s Ivanem Luttererem sepsal dílo *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (1997).

Onomastickému bádání se věnuje Milan Harvalík, působící v Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky na pozici vedoucího Oddělení onomastiky, který je současně členem rady tohoto ústavu. Harvalíkovými onomastickými publikacemi jsou například *Synchronní a diachronní aspekty české onymie* (2014), kolektivně se spolupodílel na *Indexu českých exonym* (2006) nebo na *Slovníku pomístních jmen v Čechách I* (2005). Přispíval i do pořadu vysílaného Českou televizí s názvem *Divnopis aneb Proč se to tak jmenuje?*

Antroponomastikou, naukou o jménech živých bytostí, se zabývá Miloslava Knappová, svého času členka Ústavu pro jazyk český. Z jejích publikací jmenujme například

Naše a cizí příjmení v současné češtině (2002), *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?* (1996) a *Rodné jméno v jazyce a společnosti* (1989).¹

1.1 Dělení onomastiky

V rámci propriální sféry jazyka uvádí Šrámek (1999) podle druhové povahy onymických objektů tři velké prostory (plány): geonymický, bionymický a chrématonymický. Danému základnímu členění odpovídá trichotomie tříd vlastních jmen spolu s jejich subsystemy: geonyma, bionyma a chrématonyma; a také dělení onomastiky na geonomastiku, bionomastiku a chrématonomastiku spolu se subdisciplínami, které tvoří např. toponomastika, hydronymastika aj.

Šrámkovo dělení onomastiky postihuje propriální bohatství jazyka jako celku stojícího vedle a proti apelativní sféře, a zároveň umožňuje vnitřní členění propriálního celku na základě kategorie onymického objektu.

1.1.1 Geonymický prostor

Geonymický prostor zahrnuje všechny třídy toponym, jmen onymických objektů na povrchu země spolu s geomorfologickými útvary pod povrchem země, a kosmonyma, jména nebeských těles a útvarů na nich. Geonymické objekty můžeme postihnout kartograficky, jelikož jsou vyjádřeny na mapách.

1.1.2 Bionymický prostor

Bionymický prostor zabírá antroponyma, pseudoantroponyma a zoonyma, čili jména živých či jakoby živých bytostí.

1.1.3 Chrématonymický prostor

Chrématonymický prostor, pod nějž spadá i náš výzkum, zaštiťuje vlastní jména objektů, jevů a vztahů vzniklých lidskou činností.

---

1 Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/>

2 Vývoj onomastiky v Čechách

Místní jména byla důležitou pomůckou od počátku výzkumů při sledování procesu kolonizace. Onomastika byla po dlouhá léta chápána jako pomocná věda historická. Jako relativně samostatná disciplína jazykovědy byla v českém prostředí hodnocena teprve postupně. V průběhu let doznala změn i metodologie.

Doba národního obrození v 19. století je spojena s intenzivnějším studiem vlastních jmen v českých zemích, jelikož ve společnosti sílil zájem o studium jazyka, historie a kultury českého národa a užívání českých jmen. V tomto období věnovali propriím pozornost vedle jazykovědců zejména historici.

Významné místo mezi historiky, zabývajícími se onomastikou, zaujímá František Palacký, jehož můžeme považovat za zakladatele české onomastiky. Palacký jako jeden z prvních používal ve svých historických pracích i svědectví místních jmen. Výsledky svých toponomastických výzkumů publikoval v roce 1834 ve studii *O jménech místních v zemi české a moravské: Rozbor etymologický místních jmen českoslovanských*. Z Palackého zásluh jmenujme i fakt, že u místních jmen rozlišuje dvě základní skupiny – oikonyma vzniklá ze jmen osobních (tj. ze jmen zakladatelů či vlastníků) a z apelativ označujících přírodních podmínky na místě, na němž se příslušně pojmenovaná lokalita nachází. Místní jména rozděluje tímto na depropriální a deapelativní. Další Palackého přínos spočívá ve zpochybnění neopodstatněných a nesprávných teorií o původu specifických forem českých oikonym, tj. složeným místním jménům (např. *Lysolaje, Všetaty*), jež interpretuje jako plurály jmen osobních. Palackého nejdůležitějším toponomastickým počinem je však *Popis království českého...* z roku 1848, dílo sepsané na základě několikaletého a detailního zkoumání starých pramenů, jež kodifikovalo české podoby místních jmen, a to zejména jmen v mnoha případech zapomenutých či překroucených. Z této práce dodnes vycházejí badatelé z řad onomastiků a historiků.

Vincenc Brandl, historik a někdejší moravský zemský archivář, byl dalším přispěvatelem k rozvoji české onomastiky. Brandlovou vrcholnou prací se stala studie z roku 1885 založená na moravském materiálu *Rozpravy o jménech topických*, v níž uvádí několik zásadních myšlenek. Mezi nejpodstatnější z nich patří názor, že jména se na sebe kladou v průběhu času podobně jako geologické vrstvy v závislosti na střídání různých národů v dané zemi. Brandl zkoumal i keltská jména, toponyma tvořená ze jmen národů a kmenů, patronymická místní jména, podal také všeobecné poznatky k výkladu topických jmen včetně jejich stáří a změn. Jeho pozornosti neunikla ani oikonyma reflektující různé způsoby

kolonizace, která jsou pro českou oikonymii typická (např. *Lhota, Újezd, Ždár*), a zabýval se také přejímáním jmen z němčiny do češtiny a naopak.

Zásluhy o rozvoj české toponomastiky nutno přiřknout zejména historikovi Augustu Sedláčkovi, jenž je autorem monumentálních děl *Hrady, zámky a tvrze království Českého* (1882–1927) a *Místopisný slovník historický království Českého* z roku 1908, kterými zpřístupnil bohatý materiál toponomastikům. Rozsáhlý historický materiál přinesla publikace z roku 1920 *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*, mapující stará česká anoikonyma (Harvalík, 2004).

První velkou modernější práci o zeměpisných jménech na území českých zemí s názvem *Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle* publikoval autor Ernst Schwarz poprvé ve 30. letech 20. století a prokázal jí historickou nosnost toponomastiky.

Harvalík uvádí (2004), že zásadní přelom však v otázce české onomastiky nastal až v 60. letech minulého století po vydání práce Vladimíra Šmilauera nesoucí název *Osídlení Čech ve světle místních jmen* (1960). Šmilauerovo pojetí a teoreticko-metodologická východiska našla své pokračovatele mezi lingvisty i historiky domácími i zahraničními, zejména německými a polskými. Ve stejné době česká toponomastika disponovala již také slovníkem místních jmen v Čechách Antonína Profouse. Šmilauerův žák Ivan Lutterer pokračoval v české toponomastice ve své monografii z roku 1969 *Vývoj místních jmen a osídlení v povodí Orlic*. Šmilauerovy metody aplikovala na anoikonymický materiál L.- Olivová-Nezbedová v 90. letech 20. století a za pomoci anoikonym lokalizovala zaniklá sídla.

Česká onomastika prodělala od období 19. století až do současnosti zajímavý a značný vývoj. Pro pojetí české onomastiky je charakteristická úzká spolupráce lingvistů s historiky, na níž upozorňoval již Vladimír Šmilauer ve své práci z roku 1963 *Úvod do toponomastiky*. Onomastika je proto chápána jako obor interdisciplinární, jelikož v ní jde o syntézu těchto oborů, a je označena jako 'Brückenwissenschaft', věda, která jako most spojuje jednotlivé vědní disciplíny (Harvalík, 2004).

3 Vlastní jména

Vědecký obor onomastika se zabývá výzkumem vlastních jmen, jinak řečeno onymy, proprii, jež jsou jmény pojmenovávajícími komunikativně individualizované objekty, ohraničené, diferencované a lokalizované jako neopakovatelné jednotliviny. Každé vlastní jméno je výsledkem interakce různých jevů, mezi něž patří okolnosti, podmínky a kategorie

jeho vzniku, jež je z komunikačních důvodů třeba pojmenovat propriálně, čímž vzniká kategorie onymických objektů.

Onymické objekty lze podle Šrámka (1999) dělit na dvě velké skupiny, a sice na objekty jednodenotátové (singulativní) a objekty vícedenotátové (mnohodenotátové), jež můžeme nazvat také objekty hromadnými (komplexními). Objekty jednodenotátové, jak již jejich pojmenování napovídá, vymezuje zpravidla jeden objekt, jemuž je přiřazeno jedno konkrétní proprium. Pojmenované objekty a jejich vlastní jména jsou v rámci téhož druhu denotátů nezaměnitelné. U objektů vícedenotátových platí jedno proprium pro více objektů druhově stejných (např. příjmení), nebo pro více objektů druhově odlišných.

Protikladem onymických objektů jsou na obecné úrovni objekty apelativní, které se také mohou ve společenské komunikaci při potřebě jejich individuální manipulace stát objekty onymickými, a z obecného pojmenování se utváří konkrétní vlastní jméno (Šrámek, 1999).

Vlastními jmény se dlouhodobě zabývají Miloslava Knappová, např. *Rodné jméno v jazyce a společnosti* (1989) nebo Jana Pleskalová v publikaci *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010* (2011), které svými pracemi výrazně přispěly k vývoji české onomastiky.

4 Přezdívky

Přezdívka je neúřední, doplňkové vlastní jméno, které většinou charakterizuje danou osobu. Může, ale nemusí obsahovat pozitivní nebo negativní hodnocení. Vztahuje se k povolání, vlastnostem nebo k původu nositele jména. Přezdívky, na rozdíl od rodného jména, jež volí rodiče po narození, získáváme ve většině případů díky kolektivu. V určitých případech může nositel s přezdívkou přijít sám nebo ji získá v domácím prostředí. Mezi nejdůležitější motivace ke vzniku přezdívek patří vzhled či charakter nositele, a to zejména takové prvky, jimiž jeho fyzická či psychická stránka vyniká (2002).

Přezdívkami se zabývá také Marta Kvíčalová (2013), která je hodnotí jako neoficiální a stylisticky příznaková antroponyma, výrazně rozšířená ve slovníku dětí či dospívajících. Nevyhýbají se ovšem ani slovníku dospělých a zůstávají nadále frekventovanými antroponomastickými prostředky, poněvadž stále tvoří bohatou, zajímavou a značně proměnlivou skupinu vlastních jmen. Důvodem vzniku přezdívek je snaha o jejich výstižnost, vtípnost a originalitu. Přezdívky také často nahrazují delší vlastní jména, neboť v mezilidské komunikaci se projevuje snaha o úspěšnost.

Pro přezdívky i jména osob je typické parasystémové tvoření. Pojem parasystém poprvé uvedl do lingvistické soustavy termínů Dušan Šlosar. Jedná se o systematicky využívané periferní slovtvorné postupy a prostředky, které jsou v tradičních slovtvorných popisech označeny za neproduktivní či okrajové, nebo se může jednat o dosud nepopsané strukturní slovtvorné modely, jevící se jako vybočení z normy. Parasystémové tvoření se zakládá na volnějším pravidlech derivace a kompozice, obsahuje specifické formanty a využívá osobité slovtvorné typy (*Naše řeč*, 2001).

Česká onomastika se studiem přezdivek zabývá již přes osmdesát let. V současnosti se této oblasti věnují Miloslava Knappová, Marta Kvičalová, Jana Pleskalová a další.

4.1 Vývoj přezdivek v českých zemích v letech 1000–2010

Přezdívky tvoří v každém společenství počtem sice nepatrnou, ale tvůrčí vynalézavostí osobitou část repertoáru užívaných antroponym, která spolehlivě naplňují všechny potřebné onymické funkce (především pojmenovací, identifikační, charakterizační).

Přezdívky, neoficiální doplňková jména samostatně užívaná, byly v počátku svého vývoje v českých zemích zastoupeny nevýznamně a formovaly se až v následujících staletích. V prvopočátcích od roku 1000 do roku 1300 není jednoduché rozpoznat je od příjmí, doplňkových jmen nedědičných, jelikož oba druhy antroponym se utvářely na základě totožných pojmenovacích motivů. Výzkum antroponym z listin 12.–13. století dokládá časté provázání oficiálních jmen s doplňujícími výrazy, které přispívají k jednoznačnější identifikaci pojmenovávaného a poskytují navíc i materiál pro vznikající doplňková jména různé povahy, mezi která patří i přezdívky.

Výraznější druh vlastních jmen přezdívky nepředstavují ani v následující dekádě, kterou je období mezi lety 1300–1500. Přezdívky zatím nejsou považovány za samostatný druh proprií. Jsou utvářeny obdobně jako jména oficiální a příjmí, motivicky jsou však většinou omezeny na charakteristiku pojmenovaného. Oba druhy neoficiálních proprií, příjmí i přezdívky, v této době splývají. Mnohé přezdívky pronikají na veřejnost a začínají sloužit jako příjmí, jejich rozeznání od příjmí je tudíž ve 14.–15. století nespolehlivé.

O skutečném výskytu přezdivek doložených záznamy můžeme hovořit až od roku 1500, v němž historické prameny již obsahují velký počet jmen motivovaných nejrůznějšími nápadnými vlastnostmi pojmenovaného nebo založených na jisté události. Příjmí se postupně ustalují a v průběhu staletí se formují ve jména nepostradatelná pro identifikaci osoby, kdežto přezdívky zůstávají neoficiálním pojmenováním jedince, a v kolektivu naplňují onymickou

funkci samostatně. Přestože jsou však přezdívky v tomto období již hojně doloženy, většinou plní funkci příjmi, neboť pravé přezdívky bývají užívány pouze samostatně a připojeny až za příjmi.

Od roku 1786 hrají přezdívky v neoficiálním prostředí podstatnou roli. Jejich stav je výsledkem předchozího vývoje – stávají se z nich závazná příjmení nebo nadále slouží v neoficiální komunikaci jako pravé přezdívky, jež jsou doloženy od konce 19. století přímo v nářečních publikacích či nepřímo v literárních dílech. Disponují bohatým repertoárem slovotvorných prostředků, jež vyjadřují jednotlivé pojmenovací motivy. Jejich výběr závisí na společenské skupině, která je utváří, a také na konkrétní situaci vzniku.

Tvoření přezdívek je proces nepřetržitý a spontánní, který podává důležité svědectví o specifikách onymické slovo tvorby a dodnes průběžně doplňuje soudobou antroponymii (Pleskalová, 2011).

4.2 Vznik přezdívek

Vznik přezdívek je spojen s mezilidskou komunikací zejména v takovém prostředí, kde jsou lidé v úzkém a častém kontaktu. Za jeden z největších prostorů pro výskyt přezdívek můžeme pokládat prostředí škol, a to především škol základních či středních; na vysokých školách se přezdívky vyskytují již méně.

Tvorba přezdívek je podpořena bohatou škálou nejrůznějších motivačních prostředků. Výběr závisí na společenské skupině, v našem případě na skupině školní třídy, v jejímž okruhu se přezdívky tvoří. Ve školním prostředí mají významné postavení především přezdívky motivované vzhledem, charakterovými vlastnostmi pojmenovávaného, jeho vztahem k učiteli a k ostatním členům třídního kolektivu. Oblíbené jsou také různé obměny rodných jmen a příjmení (Pleskalová, 2011).

4.3 Dělení přezdívek

Pro tvoření přezdívek je dodnes k dispozici bohatá škála nejrůznějších motivačních podnětů, jejichž výběr a upřednostnění závisí na společenské skupině, v níž se přezdívky utvářejí. Přezdívkami se zabývalo několik lingvistů. Věnujeme se dělení přezdívek podle Miloslavy Knappové, dále podle Slavomíra Utěšeného a Marty Kvíčalové. V praktické části postupujeme podle členění Miloslavy Knappové v článku Tvorba přezdívek stále živá (1996), upraveného a rozšířeného v roce 1999.

4.3.1 Podle Miloslavy Knappové

Miloslava Knappová (1996, rozšířeno 1999) uvádí sedm hlavních typů současných přezdívek.

Přezdívky označující tělesné vlastnosti nositele

Jde o stále produktivní a hojně užívaný pojmenovací motiv, na jehož základě se utvářejí popisné, metaforické nebo metonymické přezdívky. Jejich motivací bývá nejčastěji vzrůst (*Štafle, Bobek, Prcek*), postava hubená (*Špejle, Špagetka, Metráček*) nebo silná (*Cvalda, Buřt*) a mohutná (*Slon, Mamut, Vepř*), vzhled vlasů (*Zrzek, Liška, Veverka*), tvar a velikost hlavy, tvar a barva očí, přítomnost brýlí (*Včela, Šikmý voko*), velikost uší, nosu, vzhled zubů, celkový vzhled, různé vlastnosti a vady, chůze, pohyb a způsob oblékání (*Playboy, Bitkař, Mlátička*).

Přezdívky označující duševní a charakterové vlastnosti

Tyto metaforické a metonymické přezdívky založené na přirovnání odrážejí aktuální společenskou situaci. Přezdívky označují duševní schopnosti, zejména negativní, úroveň inteligence (*Paní chytrá, Retard, Debil*), verbální schopnosti a upovídání (*Držka, Drbna*), vztah k učení a učitelům (*Šprtka, Bonzák*), temperament, jiné povahové vlastnosti (*Šéf, Drak*), neoblíbenost u spolužáků (*Skrblík*), záliby (*Hračička*), návyky, jídlo, zvířata (*Feřák, Smažka, Alík*), ideové směry (*Satanka, Nácek, Hitler*).

Přezdívky symbolické motivované aktuálními událostmi

Vznikají nejčastěji na základě přirovnání. Motivem se stává konkrétní událost či situace, aktuální osobní, rodinná situace, věk.

Přezdívky současné motivované jinými onymickými systémy

Při vytváření těchto přezdívek jsou nejčastěji využívána antroponyma ze světa reálného či fiktivního, chrématonyma, především obchodní značky a názvy výrobků. Motivem se nejčastěji stává vzrůst, celkový vzhled, vzhled vlasů, chůze, způsob oblékání, duševní a charakterové vlastnosti.

Přezdívky motivované obdivem či vztahem nositele k oblíbené současné postavě včetně fiktivní postavy z uměleckého díla

Přezdívky motivované rodným jménem nositele

Při jejich vzniku dochází k propojení propria s apelativy a k následnému utvoření přezdívky z apelativního základu. Existují dva základní motivy jejich vzniku, kterými jsou hravé rýmování (přezdívka nemá k takto pojmenované osobě bližší vztah, např. *Hana – Panna, Jára – Kára*) a vytváření přezdívek ze základu výchozího jména přetvořením jeho hláskového skladu, obvykle spojeným s derivací (např. *Květoslava, Květa – Květák, Klára – Králík*). Výjimečně se mohou vyskytnout i další motivační podněty plynoucí z různých asociací.

Přezdívky motivované příjmením nositele

Určité jejich obměny stojí až na hranici s hypokoristiky. Obecně se uplatňují obdobné typy jako v případě přezdívek motivovaných rodným jménem nositele. Přezdívky mohou vycházet ze stejného sémantického okruhu jako apelativum homonymní s příjmením (např. *Procházková – Prochajda*). Ojedinelé jsou přezdívky, které vznikly překlady jmen (např. *Černý – Black*) nebo rýmováním (např. *Krupka – Trubka, Vostřel – Dostřel*).

4.3.2 Podle Slavomíra Utěšeného

Slavomír Utěšený (1980) dělí přezdívky na čtyři velké skupiny – deapelativní přezdívky, depropriální přezdívky, přezdívky vícere a složitější motivace a přezdívky nejasné. Jedná se o užší členění přezdívek.

Deapelativní přezdívky

K této skupině patří tři okruhy přezdívek. Z realisticky popisných personálních charakteristik vznikají přezdívky vytvořené na základě tělesných charakteristik člověka (*Šmudla, Indiánka*) a jeho povahy a chování (*Šprt, Debil*). Metaforické a metonymické přezdívky tvoří druhý okruh a jsou děleny na personální a nepersonální.

K personálním přezdívkám patří přezdívky podle povahy a chování (např. *Slovák – podle řeči*) nebo podle voleného povolání (*Pilot, Ekonom*). Nepersonální přezdívky se dělí na metonymie – podle vnějších částí těla (*Zub, Kokos*), vnitřních částí těla (*Mozek*), dále na živočišné přezdívky (*Muflon, Hroch*), bájně bytosti (*Čert*) a věci (rostlinstvo, neživá příroda, látky, nástroje a zařízení, varia).

Třetí okruh utvářejí přezdívky citátové, které vznikají v rámci přeroknutí či omylů a vyskytují se výjimečně.

Depropriální přezdívky

Tuto skupinu přezdívek tvoří dva okruhy. Přezdívky dávané jako symbolická charakteristika se dělí na přezdívky lidské a zvířecí, tradiční a aktuální. K tradičním lidským přezdívkám může patřit např. *Napoleon*, jsou k nim řazeny i přezdívky fiktivní, např. *Nemo*. Dalšími jsou přezdívky aktuální (např. *Gott*, *Zagorka*) a k aktuálním patří také fiktivní přezdívky inspirující se postavami z filmů, oblíbených počítačových her apod. K zvířecím tradičním přezdívkám můžeme zařadit např. *Alík*, *Punt'a*, jako příklad aktuálních uvedme např. *Skippy*.

Druhý větší okruh tvoří přezdívky vyvozené z původního jména, a to přezdívky z „významu“ příjmení (synonymní dvojice – *Černý–Negr*; mezijazyková synonyma – *Vodička–Whiskey*; souřadné páry humorného charakteru – *Kudla–Vidlička*; logické páry tříd – *Sýkora–Pták*; vztahy v terminologické soustavě – *Kajman–Želva*; vztahy ve jmenné soustavě – *Němcová–Božka*), přezdívky vyvozené z výrazové stránky příjmení (přetvoření jména hláskovou obměnou – *Cháb–Šváb*; deformace hláskových skupin spolu s derivací – *Kotačka–Kotel*) a přezdívky vzniklé přetvořením příjmení v rodné jméno (*Staňková–Stáňa*) nebo různé obměny podle cizích jazyků (*Tomáš–Tomas*).

Přezdívky vícere a složitější motivace

Utěšený tento typ přezdívek nazývá rafinovanými, protože můžou skrývat dvě a více motivací (např. *Hulán* – podle rodného města Hulína a užívání marihuany).

Přezdívky nejasné

Tento typ se vyskytuje zřídka, příklady k němu Utěšený neuvádí.

4.3.3 Podle Marty Kvíčalové

Svůj systém dělení přezdívek prezentovala Marta Kvíčalová v příspěvku *Současné studentské přezdívky na pražských středních školách* (2014). Přezdívky dělí do devíti skupin a přichází s novými kategoriemi jejich členění.

Přezdívky vzniklé z osobních jmen

K těmto typům přezdívek patří přezdívky vzniklé z rodných jmen, přezdívky vzniklé z příjmení a přezdívky vzniklé z rodného jména a příjmení zároveň. K přezdívkám vzniklým z rodných jmen jsou řazeny přezdívky odvozené od domácích i cizích forem jmen.

Nejoblíbenější jsou přezdívky vzniklé jako zkomoleniny z rodných jmen (*Mádží–Margareta*) nebo krácením části jména (*Lil–Liliana*). Nejméně častý je výskyt různých jazykových hříček, mezi něž patří přesmyčky (*Šumilka–Miluška*), obrácený sled hlásek (*Anýt–Týna*) nebo záměna hlásek a rýmování (*Čárka–Šárka, Malina–Marina*). K přezdívčkám z rodných jmen patří i záměny české a cizí varianty jména (*Carlos–Karel*), které jsou realizovány stále častěji.

Přezdívky vzniklé z příjmení se utvářejí deformací (*Kubizna–Kubíková*), přesmyknutím hlásek (*Šnek–Šenk*), zkracováním (*Kazi–Kazil*), přidáním hlásky, záměnou hlásky (*Bláža–Bláha*), protezí (*Sadámek–Adámek*). Často se zde realizuje také rýmování (*Kokos–Rokos*). Značná skupina přezdívek vznikla opět překladem z cizích nebo do cizích jazyků, zejména z angličtiny (*Rocky–Skála*). Zajímavou skupinu tvoří přezdívky vzniklé na základě asociace, kterou vyvolává příjmení jako takové (*Kocour* – podle příjmení Macek, *Vacátka* – podle příjmení Rada aj.).

Třetí, velmi zajímavá podskupina se týká přezdívek utvořených z rodného jména a příjmení zároveň. Může jít o spojení začátku obou jmen (*Eduš–Eva Dušková*) nebo o záměnu hlásek (*Lukač – Lukáš Cíl*).

Přezdívky vzniklé z místních a obyvatelských jmen

Tato skupina přezdívek není tolik bohatá jako skupina předešlá. Patří k ní přezdívky označující jedince podle oblasti (země, města), ze které pochází nebo k ní má určitý vztah. K této skupině patří i přezdívky nastiňující zájem nositele (např. *Španěl* – jedinec výborně hovořící španělským jazykem).

Přezdívky vzniklé podle vzhledu a tělesných vlastností nositele

K této skupině náleží přezdívky vzniklé z obecných jmen a ve většině případů jde o přezdívky utvořené na základě podobnosti se zvířaty (*Bejk, Bobr*) nebo o přezdívky přirovnávající nositele k typickým vlastnostem předmětu (*Balvan*). Přezdívky vzniklé podle vzhledu nositele ukazují na celkový dojem, který osoba vyvolává (*Šampón* – upravenost vzhledu), nebo na podobnost se zvířetem (např. *Kuře*). Podle vzhledu a kvality pokožky jsou přiřazeny přezdívky typu *Albín, Sejra* a podle výrazu v obličeji např. *Citrón*. Přezdívky podle účesu nebo kvality a vzhledu vlasů jsou např. *Culík, Ježek*, vztahují se také k barvě vlasů a k celkové úpravě účesu. Přezdívky inspirované obličejem vznikají podle tvaru obličeje (*Koblík*) nebo podle výrazných (jiných) rysů v obličeji, např. menších, šikmých očí (*Gejša*). Značná část přezdívek motivovaných obličejovou částí vznikla podle tvaru či výraznosti nosu (*Buldok, Nosáč*) nebo kvůli výraznému chrupu (*Veverka, Bobr, Kobyla*). Vznikají také podle

tvaru uší (*Elf*), rtů (*Kachna*) nebo rostoucích vousů (*Fousek*). Nejpočetnější skupinu tvoří přezdívky utvořené podle tělesných proporcí nositele, neboť přezdívky na základě fyzické vizáže získávají lidé vysocí, urostlí (*Balvan, Hroch, Medvěd*), ale i jedinci menší, drobní, zavalití, hubení (*Kulička, Prcek*).

Přezdívky podle zálib a zájmu nositele

Jedná se o značně různorodou skupinu. Přezdívky se inspiroují oblíbeným jídlem (*Bonbon*), oblíbeným zvířetem (*Beruška*), typickou nebo oblíbenou barvou oblečení (*Žába* – podle oblíbené zelené barvy, *Banán* – podle oblíbené žluté barvy), oblíbeným talismanem nebo věcí nositele (*Mušle*) a oblíbenou osobností (*Ozák*).

Přezdívky podle literárních, filmových a televizních hrdinů nebo pohádkových postav

Nositel se dané postavě podobá fyzicky (*Frodo*) či se do ní stylizuje a obdivuje ji, čímž motivuje okolí k utvoření přezdívky. Může být i nositelem jejího poselství (např. hrdina *Rambo*).

Přezdívky vzniklé z přeházení a průpovědek

Jedná se o přezdívky vzniklé náhodně, omylem, úmyslným nebo nechtěným opakováním hlásek a drmoláním (*Popo, Gaga*). U tohoto typu přezdívek hraje velkou roli náhoda, neznalost cizích slov nebo jejich záměrná záměna.

Přezdívky sloužící k rozlišení dětí stejných jmen, vyjmutí ze skupiny, podle příbuznosti nebo jiné sociální vazby nositelů

Jedná se o případy dětí stejných jmen přítomných v jedné třídě (viz níže), které potřebuje kolektiv odlišit, a z toho důvodu zavádí přezdívky označující nositele podle vzhledu (*Malá Niki, Velká Niki*) nebo používá dvě různé obměny téhož jména. Podobným způsobem se utvářejí také přezdívky pro nerozlučné kamarádky a kamarádky, které ovšem na rozdíl od dětí shodného jména nemají za cíl dva jedince odlišovat, nýbrž naopak je k sobě úžeji spojovat (např. *Káťa a Škubánek*).

Přezdívky podle povahy, vlastností, zájmu nositele

Tyto přezdívky vznikají podle duševních vlastností a charakterových či fyzických schopností jedince. Jedná se o přezdívky podle povahy a charakteru (*Blesk, Chaos, Jason*), zájmu nebo koníčku (*Žolík* – podle záliby karetních her), chování a temperamentu nebo

hlučnosti a výřečnosti (*Kecal, Lump*), vlastností, schopností a znalostí (*Einstein, Encyklopedie, Retard*), fyzické zdatnosti a úspěchu ve sportu (*Blesk, Lachtan, Speedy* aj.), zvyku nebo zlozvyku (*Kouřa, Zhulenec*).

Přezdívky vzniklé na základě příhody, neobvyklé či paměťihodné situace

Jde o přezdívky, které vznikají při zajímavých, neopakovatelných situacích, mezi nimiž vynikají malé nehody (např. *Bludička* – osoba opakovaně ztrácející cestu během školních výletů).

PRAKTICKÁ ČÁST

5. Cíl, metody a hypotézy práce

Cílem bakalářské práce je sběr přezdivek školáků na dvou vybraných základních školách v Českých Budějovicích, jež jsou předmětem další analýzy.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, na část teoretickou a praktickou. Teoretická část vysvětluje pojem onomastika, její historický vývoj, pojednává o dělení a povaze onomastiky jako vědního oboru. Věnuje se charakteristice vlastních jmen a přezdívek. Popisuje vznik a třídění přezdívek. Praktická část je tvořena jazykovou analýzou sesbíraného materiálu.

Při výzkumu začínáme fází přípravnou, během níž shromažďujeme teoretické poznatky z odborných publikací a časopisů věnujících se onomastice. Používáme zejména odbornou literaturu Milana Harvalíka (Praha, 2004), Miloslavy Knappové (Prešov, 1996), Marty Kvíčalové (Brno, 2014), Rudolfa Šrámka (Brno, 1999) či Slavomíra Utěšeného (1980).

Fáze explorační se uskutečňuje na dvou vybraných základních školách v Českých Budějovicích pomocí přímého kontaktu se žáky a dotazníku, který je respondentům předložen. Výzkumu se zúčastní 39 chlapců a 24 dívek ze dvou 8. tříd a z jedné 9. třídy. Sesbíráno je celkem 64 přezdívek u 25 chlapců a 19 dívek, přičemž někteří nositelé mají dvě i více přezdívek. Je sestaven slovník přezdívek, které jsou abecedně seřazeny a analyzovány z hlediska motivace a tvoření.

Bakalářská práce předkládá již hotovou prezentační fázi, v jejímž závěru hodnotí zjištěné poznatky.

Hypotézy:

1. Většina přezdívek bude motivována nositelovým rodným jménem nebo příjmením.
2. Přezdívky budou motivovány nositelovým fyzickým vzhledem.
3. Vyskytnou se výrazy z cizích jazyků. Některé přezdívky budou vycházet z anglických variant jmen.
4. Ne u všech přezdívek bude jejich původ objasněn.

Výzkumné otázky:

1. Jaký typ přezdívek je nejčastější na základních školách?
2. Jaká je nejčastější motivace vzniku přezdívek?
3. Jsou přezdívky častější mezi dívkami, nebo mezi chlapci?

6. Analýza materiálu

Při analýze sebraného materiálu vycházíme po úvaze z členění Miloslavy Knappové popsaného ve stati Tvorba přezdívek stále živá (1996), upraveného a rozšířeného v roce 1999. Členění upravujeme podle potřeby. Přezdívky řadíme abecedně.

Přezdívky motivované rodným jménem nositele

Andy, neskl., f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Přezdívka byla získána zkrácením nositelčina rodného jména Andrea. Jistý vliv má i anglická verze jména Andy.

Tvoření: And-r-ea > And-y. Ze základu jména byla vysunuta souhláska [-r] a formant [-ea] byl nahrazen hypokoristickým formantem [-y].

Dejf, Dejv, -a, m. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Nositel získal přezdívku na základě svého jména David, jehož anglická varianta Dave se vyslovuje [dejf]. Svůj vliv sehrává anglický jazyk.

Tvoření: Dave > [dejf]. Jedná se o anglicky vyslovovanou variantu jména. Tato první varianta přezdívky *Dejf* by zůstávala nesklonná, spolužáci ovšem deklinaci používají a obměňují tvar přezdívky v dalších pádech na *Dejv* (gen. Dejva, dat. Dejvovi atd.).

Johny [džony], -ho, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka byla utvořena podle rodného jména Jan (Honza) a shody s anglickou variantou jména John (Johnny). Svůj vliv opět sehrává anglický jazyk a jeho vliv během hodin angličtiny.

Tvoření: John > John-y. Ze jména John byla utvořena domácká podoba jména Johny hypokoristickým formantem [-y]. Na rozdíl od anglické varianty vypouští česká varianta dvojitou hlásku [-nn] a používá pouze jedno [-n].

Kvakoš, -e, m. (dívka, 9. třída)

Motivace: Nositelčina přezdívka vznikla na základě rodného jména Kateřina. Spolužačky uvedly, že dívka je velmi hovorná, až upovídaná, a proto často 'kváká'. Přezdívka má tudíž dvě motivace. Kromě motivace rodným jménem se jedná i o motivaci označující charakterové vlastnosti (viz níže). Dívka uvedla svou další přezdívku, *Mačkalka* (viz níže).

Lúca, -y, f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Přezdívka byla utvořena podle rodného jména Lucie.

Tvoření: Luc-ie > Lúc-a. Samohláska [-u-] byla prodloužena v dlouhé [-ů-]. Zakončení [-ie] bylo nahrazeno formantem [-a].

Moniš, neskl., f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Používání přezdívky je dáno nositelčíným jménem Monika. Jelikož jsou v jedné třídě dvě dívky shodného jména, rozhodli se spolužáci používat dvě různé varianty jejich jmen s odlišnými formanty (viz níže), aby nedocházelo k omylům při kontaktu s dívkami.

Tvoření: Moni-ka > Moni-š. Formant [-ka] byl nahrazen sufixem [-š].

Móňa, -i, f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Jedná se o druhou dívku shodného jména v rámci jedné třídy. Dívka má ještě druhou přezdívku, *Móňa Hóňa* (viz níže).

Tvoření: Moni-ka > Móň-a. V základu jména došlo k prodloužení samohlásky [-ó] a k změkčení souhlásky [-ň]. Přidán byl formant [-a].

Pítr, -a, m. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Chlapcova přezdívka se používá na základě jeho jména Petr, jehož anglická varianta Peter se vyslovuje [pítr]. Svůj vliv sehrává angličtina.

Tvoření: Peter > [pítr]. Přezdívka vznikla anglickou výslovností jména Peter.

Síma, -y, f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Nositelčina přezdívka byla utvořena díky jejímu rodnému jménu Simona. Jedná se o kratší a modernější variantu jména.

Tvoření: Simon-a > Sím-a. Původní varianta byla zkrácena [sím-] a přidán byl formant [-a]. Při oslovování se základ jména krátí (voc. *Simy!*) nebo zůstává v délce zachován (voc. *Símo!*).

Véna, -y, m. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla podle rodného jména Václav, jeho užíváním v domácí podobě jména. Respondent uvedl ještě další přezdívku, *Véna Pléna* (viz níže).

Tvoření: Václav > Vén-a. Základ byl pozměněn na [vén-] a přidán byl formant [-a]. Při oslovování zůstává základ jména zachován (voc. *Véno!*) nebo se krátí (voc. *Veny!*).

Žán, -a, m. (dívka, 8. třída)

Motivace: U této dívky je používána přezdívka *Žán* na základě jména Žaneta. Jedná se o mužskou podobu francouzského jména Jean [žan], ovšem s mylnou výslovností, která prodlužuje samohlásku [-á-]. Taková výslovnost se vyskytuje u ženské podoby jména Jeanne [žán]. Svou roli může sehrávat i faktor častých vtipů, v nichž vystupuje jako hlavní postava sluha Žán. Dívka uvedla i druhou přezdívku, *Žanda*, viz níže.

Tvoření: Žaneta > Žán-0. Základ jména byl zkrácen [žán-] a jméno dostalo nový formant. Přezdívka má deklinační tvar maskulina životného typu pán. Při oslovování se používají dvě varianty jména. Při jedné je zachován mužský vzor (voc. *Žáne!*), častější je však oslovení druhé s krátkým základem (voc. *Žany!*).

Žanda, -y, f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Jedná se o druhou přezdívku téže dívky.

Tvoření: Žaneta > Žan-da. K základu jména [žan-] byl přidán formant [-da].

Přezdívky motivované příjmením nositele

Becky, neskl., f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Respondentka uvedla tuto přezdívku, kterou získala díky svému příjmení Becková. Svou roli hraje i anglický jazyk a modernější vyznění daného příjmení.

Tvoření: Beck-ová > Beck-y. Přípona [-ová] byla nahrazena hypokoristickým formantem [-y]. Došlo ke zkrácení příjmení.

Bini, -ho, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka se používá podle příjmení Binter.

Tvoření: Binter > Bin-i. K základu [bin-] byl přidán formant [-i]. Jde o kratší a zdvojnásobenou variantu příjmení.

Čampulka, -y, f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla podle příjmení Čampulová.

Tvoření: Čampul-ová > Čampul-ka. Přípona [-ová] byla nahrazena příponou [-ka].

Čum, -a, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka *Čum* je podle nositele používána na základě anglické výslovnosti jména Chum. Výslovnost je však počeštěná, jelikož správná anglická výslovnost by pravděpodobně zněla [čam]. O anglickou výslovnost příjmení se jedná tudíž jen částečně. Význam sehrává i jazyková hra s příjmením Chum – [čum] nečum.

Tvoření: Chum > [čum]. Jedná se o částečně poangličtěnou výslovnost.

Dvořka, -y, f. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Respondent uvedl přezdívku, jež byla utvořena kvůli příjmení Dvořák.

Tvoření: Dvoř-ák > Dvoř-ka. Formant [-ák] byl nahrazen přechylovací příponou [-ka]. Jedná se o deklinační tvar feminina, jehož oslovení se děje dvěma způsoby (voc. *Dvořka!* / *Dvořko!*).

Fenlinka, -y, f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla na základě příjmení Fenclová. Jelikož je respondentka drobného vzrůstu, přezdívka má značit roztomilost, drobnost. Žákyně uvedla ještě tři své další přezdívky, *Čínanka*, *Japonka* a *Korejka*, viz níže.

Tvoření: Fenclová > Fenc-inka. Jedná se o zdvojnásobenou variantu příjmení, v němž byla přípona [-ová] nahrazena deminutivní příponou [-inka].

Gregy, -ho, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Respondent uvedl přezdívku vzniklou na základě příjmení Gregor. Existuje ještě druhá přezdívka, *Řehoř*, která je rozebrána níže.

Tvoření: Greg-or > Greg-y. Byly odsunuty hlásky [-or] a místo nich byl přidán hypokoristický formant [-y].

Hovi, -ho, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka se používá díky příjmení Hovorka. Žák uvedl ještě další přezdívku, *Hovorka Ponorka* (viz níže).

Tvoření: Hovorka > Hov-i. K základu [hov-] byl přidán formant [-i]. Jde o kratší a zdvojnásobenou variantu příjmení.

Kokoška, -y, f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Respondentka má přezdívku *Kokoška*, která pochází z příjmení Košková. Jistou roli může sehrávat i podobnost jména s existencí rostliny kokoška.

Tvoření: Košk-ová > Kokoš-ka. Došlo ke zdvojení počáteční slabiky [Koko-] a přípona [-ová] byla nahrazena příponou [-ka].

Koubič, -e, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla podle příjmení Kouba.

Tvoření: Koub-a > Koub-ič. Formant [-a] byl nahrazen formantem [-ič].

Lapí, -ho / neskl., m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Chlapec získal přezdívku podle příjmení Lapice. Uvedl ještě dvě přezdívky, jedna je variantou přezdívky *Lapí-Lapíča*, další spadá pod jinou kategorii, *Pitřísek*.

Tvoření: Lapice > Lap-i. K základu [lap-] byl přidán formant [-i]. Jde o kratší a zdvojnásobenou variantu příjmení. Přezdívka se deklinuje, nebo zůstává nesklonná.

Lapíča, -y, f. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Jedná se o druhou variantu příjmení Lapice, která je deklinována podle feminina. Přezdívka vykazuje vulgární rysy a jistou jazykovou hru s příjmením.

Tvoření: Lapice > Lapíč-a. Základ příjmení byl pozměněn, došlo k prodloužení samohlásky [-í-] a k změkčení souhlásky [-č-]. Přidán byl formant [-a].

Mačkalka, -y, f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla z příjmení Mačkalová.

Tvoření: Mačkal-ová > Mačkal-ka. Přípona [-ová] byla nahrazena příponou [-ka].

Novajda, -y, f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla podle příjmení Nováková. Žákyně uvedla ještě další přezdívku, *Mamut* (viz níže).

Tvoření: Novák-ová > No-vajda. Základ jména byl podstatně zkrácen, a to nejen o příponu [-ová], ale i o příponu [-ák]. Teprve pak k němu byla přidána expresivní přípona [-ajda].

Piši, -ho, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Respondent uvedl přezdívku, která byla utvořena pod vlivem výslovnosti příjmení Píschek [pišek] a zkrácena.

Tvoření: Píschek > [pišek] > Piš-i. Přezdívka vznikla na základě výslovnosti příjmení Píschek [pišek], k jehož základu [piš-] byl přidán formant [-i]. Jde o kratší a zdobnělou variantu příjmení.

Pody, -ho, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: K respondentovi se váže přezdívka *Pody* utvořená díky příjmení Podolák. Chlapec zná ještě tři své další přezdívky, viz *Ježek*, *Veverka* a *Zrzek*.

Tvoření: Podolák > Pod-y. K základu [pod-] byl přidán hypokoristický formant [-y]. Jedná se o kratší variantu příjmení.

Pták, -a, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka byla utvořena jazykovou hrou, k příjmení Špaček vzniklo nadřazené druhové pojmenování (hyperonymum), obecně označující opeřence. Chlapec uvedl ještě dvě varianty přezdívek svého příjmení Špaček (viz níže).

Rachy, -ho, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla na základě příjmení Rachač.

Tvoření: Rachač > Rach-y. K základu [rach-] byl přidán hypokoristický formant [-y]. Jde o kratší variantu příjmení.

Rocky [roky], -ho, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Jedná se anglickou variantu českého příjmení Skála. Nositelovo příjmení je spojeno i s jinou motivací, viz níže. Respondent uvedl ještě dvě různé varianty svého příjmení, *Skalič* a *Skalík* (viz níže).

Tvoření: Přezdívka vznikla na základě anglického slova Rocky [roky], které znamená v češtině Skála.

Řehoř, -e, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Jde o počestěnou variantu příjmení Gregor, která může vystupovat i jako jméno.

Tvoření: Počestěná varianta varianty původem řeckého jména či příjmení Gregor.

Seky, -ho, m. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Přezdívka se používá na základě příjmení Sekera.

Tvoření: Sekera > Sek-y. K základu [sek-] byl přidán hypokoristický formant [-y]. Jde o kratší variantu příjmení.

Skalič, -e, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Jde o variantu příjmení Skála.

Tvoření: Skál-a > Skal-ič. Formant [-a] byl nahrazen formantem [-ič].

Skalik, -a, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Jedná se o další variantu příjmení Skála.

Tvoření: Skál-a > Skal-ík. Formant [-a] byl nahrazen formantem [-ík].

Sváta, -i, f. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla díky příjmení Svátek, vyznívá jako rodné jméno.

Tvoření: Svátek > Svát'-a. Konsonant [-t-] byl palatalizován [-t'-] a byl přidán formant [-a].

Špáča, -i, f. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Respondent získal přezdívku díky příjmení Špaček. Uvedl ještě další variantu *Špagi* a také další přezdívku *Pták* na základě jiné motivace (viz výše).

Tvoření: Špaček > Špáč-a. V základu došlo k prodloužení samohlásky [-á-] a byl přidán formant [-a]. Oslovování se realizuje dvěma způsoby (voc. *Špáča!* / *Špáčo!*).

Špagi, -ho, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla na základě příjmení Špaček. Jedná se o další variantu.

Tvoření: Špaček > Špag-i. V základu byla pozměněna souhláska [-č-] v souhlásku [-g] a byl přidán formant [-i]. Jde o kratší a zdobnělou variantu příjmení.

Ťoupi, -ho, m. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Přezdívka se používá podle příjmení Ťoupal.

Tvoření: Ťoupal > Ťoup-i. Ke zkrácenému základu byl přidán formant [-i]. Jde o kratší a zdobnělou variantu příjmení.

Vejdíč, -e, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Respondent uvedl přezdívku utvořenou z příjmení Vejda.

Tvoření: Vejd-a > Vejd-ič. Formant [-a] byl nahrazen formantem [-ič].

Přezdívky vzniklé rýmováním

Hovorka Ponorka, -y, m. / f. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka byla utvořena na základě rýmu s příjmením Hovorka–Ponorka.

Tvoření: Hovorka > Ponorka. Počáteční souhláska [h-] je v rýmujícím se slově nahrazena konsonantem [p-]. Došlo ke změně souhlásek [-v-] a [-n-].

Móňa Hóňa, -i, f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Zde jsou spojeny do dvojice dvě přezdívky dívky jménem Monika. Přezdívka Móňa byla dále rozšířena o rýmující se Hóňa: Móňa–Hóňa.

Tvoření: Móňa > Hóňa. Počáteční konsonant [m-] je nahrazen konsonantem [h-].

Véna Pléna, -y, f. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Respondent uvedl další variantu k přezdínce Véna ze jména Václav, rozšířenou o rým Véna–Pléna.

Tvoření: Véna > Pléna. Konsonant [v-] byl nahrazen souhláskovou skupinou [pl-].

Přezdívky označující tělesné vlastnosti nositele

Číňanka, -y, f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Dívka získala přezdívku na základě svého vzhledu vykazujícího asijské rysy – podle tvaru očí a barvy a struktury vlasů. V této kategorii přezdívek se objevují i dvě další respondentčiny přezdívky. Přezdívka je pro dívku dehonestující.

Tvoření: Číňan > Číňan-ka. Femininum vzniklé z maskulina.

Japonka, -y, f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Respondentka má další přezdívku na základě vzhledu, který vykazuje asijské rysy (viz výše). Přezdívka je pro dívku dehonestující.

Tvoření: Japon-ec > Japon-ka. Femininum vzniklé z maskulina.

Ježek, -a, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla podle střihu vlasů, které nosí chlapec střižené výrazně nakrátko, tzv. 'na ježka'. Přezdívky motivované fyzickým vzhledem se u téhož chlapce vyskytují ještě dvakrát (viz níže).

Korejka, -y, f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vzniklá na základě vzhledu s asijskými rysy (viz výše). Přezdívka je pro dívku dehonestující.

Tvoření: Korej-ec > Korej-ka. Femininum vzniklé z maskulina.

Mamut, -a, m. (dívka, 9. třída)

Motivace: Dívka přezdívku získala pro svou urostlou, sportovní postavu. Přezdívka je pro ni dehonestující.

Muflon, -a, m. (dívka, 8. třída)

Motivace: Respondentka uvedla tuto přezdívku, se kterou je spjata její vizáž, tvar obličeje a velkých uší, které spolužáci připodobňují muflonovi. Přezdívka je pro ni dehonestující.

Pitřísek, -a, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla podle deminutiva rodného jména Petr, používána je však zejména ve spojitosti s respondentovým drobným vzrůstem, který připomíná trpaslíka Pitříska z pohádkového příběhu Putování za švestkovou vůní. Přezdívka proto může spadat do více kategorií (viz níže).

Tvoření: Pítr > Pitříš > Pitříš-ek. Jedná se o zdobnělinu jména Petr [pítr].

Punčocha, -y, f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Dívce je tak přezdíváno na základě každodenního používání a silného nánosu tmavého make-upu na obličej, který svou barvou připomíná tmavou punčochu. Dívka se odmítá silné vrstvy make-upu vzdát.

Šampon, -a, m. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Respondentova přezdívka existuje pro jeho přehnaně upravený vzhled, o který chlapec pečlivě dbá. Tento typ přezdívky se vyskytuje zejména u chlapců či mladých mužů, kteří jsou známí pečlivou nebo až přehnanou péčí o svůj fyzický vzhled. Výrazné úpravy zevnějšku se kromě jiných částí těla či obličeje týkají převážně vlasů, proto se jim říká 'Šamponi'.

Veverka, -y, f. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Chlapec má tmavě zrzavé vlasy, jejichž barva je skutečně výrazná. Získal tudíž od spolužáků hned dvě přezdívky, které se vážou k barvě jeho vlasů. Veverka je známá výrazně zrzavou barvou svého kožíšku.

Zrzek, -a, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Jedná se o druhou přezdívku motivovanou výrazně zrzavými vlasy.

Přezdívky označující duševní, charakterové a jiné vlastnosti

Kvakoš, -e, m. (dívka, 9. třída)

Motivace: Dívčina přezdívka se podle názoru spolužaček používá pro její upovídanost, jelikož často 'kváká'.

Tvoření: Kvák > Kvak-oš. Přezdívka byla utvořena z citoslovce označujícího zvuk žabí mluvy, k základu byl přidán formant [-oš].

Nugát, -a, m. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Chlapec je velkým milovníkem sladkostí, zejména nugátové čokolády, která mu také přinesla přezdívku *Nugát*.

Retard, -a, m. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Respondent přezdívku získal na základě nedostatku intelektu, jak soudí jeho spolužáci. Respondent podle svých spolužáků o své přezdívce nemá tušení. Přezdívka by byla pro chlapce dehonestující.

Soda, -y, f. (chlapec, 8. třída)

Motivace: Chlapec je každodenním poživitelem sodovkových, bublinkových nápojů, bez nichž se neobejde, a které mu vynesly přezdívku *Soda*.

Sojka, -y, f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Dívka získala přezdívku podle aktivity a všeznalosti. Spolužáci dodávají, že jí tak mezi sebou říkají i pro její udavačství a donášení, 'bonzování', jelikož je o všem informovaná a vše hlásí. Dívka je přesto mezi spolužáky i učiteli oblíbená. Přezdívka vznikla i z toho důvodu, že dívka má v oblíbě ptáčka sojku. O své přezdívce neví.

Starostová, -é, f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Respondentka uvedla tuto přezdívku, jež byla motivována na základě organizačních schopností. Dívka je ve třídě velmi oblíbená, neboť dokáže vše zařídit a zorganizovat. Také má tendenci vše vést, u všeho být a o všem vědět jako pravý starosta.

Tvoření: Starosta > Starost-ová. Femininum vzniklé z maskulina.

Přezdívky symbolické motivované aktuálními událostmi, filmovými a seriálovými postavami

Dori, neskl., f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Dívce byla přezdívka udělena na základě podobnosti s postavou ryby Dori z filmu Hledá se Nemo. Dívka má stejně jako ryba Dori velmi výrazné a kulaté oči, výrazná vyšpulená ústa a všemu se diví stejně jako pohádková postava.

Pitrísek, -a, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka vznikla podle deminutiva rodného jména Petr, používána je však zejména ve spojitosti s respondentovým drobným vzrůstem, který připomíná trpaslíka Pitríska z pohádkového příběhu Putování za švestkovou vůní. Přezdívka proto může spadat do více kategorií (viz výše).

Rocky [*roky*], -ho, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Přezdívka má vyvolávat dojem, že její nositel je 'cool', 'frajera' a silný jako Rocky – filmová postava boxera.

Přezdívky vzniklé na základě příhody, neobvyklé nebo paměťhodné situace

Kasička, -y, f. (dívka, 8. třída)

Motivace: Dívka nosí volné bokové kalhoty, z nichž při sezení na židli či při ohybu vyčnívají spodní kalhotky a také část dívčina pozadí, kterému se někdy lidově říká 'kasička'.

Tvoření: Kasa > Kas-ička. Jedná se o zdrobnělinu.

Přezdívky označující původ

Tyto typy přezdívek nebyly zaznamenány.

Přezdívky neobjasněného původu

Bimbo, -a, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Nejasná. O jejím původu neví ani nositel, ani jeho spolužáci. Přesto se jedná o přezdívku používanou a vžitou.

Bimbouš, -e, m. (chlapec, 9. třída)

Motivace: Nejasná. O jejím původu neví ani nositel, ani jeho spolužáci. Přesto se jedná o přezdívku používanou a vžitou. Přezdívka je druhou variantou přezdívky *Bimbo*.

Tvoření: Bimb-o > Bimb-ouš. Formant [-o] byl nahrazen formantem [-ouš].

Piduš, neskl., f. (dívka, 9. třída)

Motivace: Zjištěno bylo, že přezdívka je používána na základě domácí přezdívky, jejíž původ však není jasný. Respondentka jej neuvádí. Žákyně se oficiálně jmenuje Michaela, zdrobněle Míša.

Tvoření: Pid > Pid-uš. Byl přidán formant [-uš].

7. Shrnutí

Do výzkumu se zapojily tři třídy 2. stupně dvou základních škol. Celkem se sběru přezdívek zúčastnilo 39 chlapců a 24 dívek. Sesbíráno bylo 64 přezdívek u 25 chlapců a 19 dívek, přičemž někteří nositelé měli dvě i více přezdívek.

Největší počet přezdívek byl motivován příjmením (28, např. *Kokoška*, *Mačkalka*, *Pták*), rodným jménem (12, např. *Moniš*, *Síma*, *Véna*), za nimi následovaly přezdívky motivované fyzickým vzhledem (10, např. *Ježek*, *Mamut*, *Muflon*) a duševními a charakterovými vlastnostmi (6, např. *Kvakoš*, *Retard*, *Starostová*). V omezeném počtu se vyskytovaly přezdívky vzniklé na základě rýmování (3, *Hovorka Ponorka*, *Móňa Hóňa*, *Véna Pléna*) a přezdívky symbolické (3, *Dori*, *Pitřísek*, *Rocky*). Podle paměťihodné situace byla zaznamenána pouze jediná přezdívka (*Kasička*). Nebyly zaznamenány přezdívky označující původ nositele. Význam tří přezdívek zůstal nejasný jak samotným nositelům, tak tvůrcům (*Bimbo*, *Bimbouš*, *Piduš*).

Závěr

Bakalářská práce *Přezdívky školáků v Českých Budějovicích* se věnovala rozboru přezdivek v oblasti Českých Budějovic.

Pro analýzu přezdivek byly vybrány dvě základní školy v Českých Budějovicích, ve kterých jsme požádali o spolupráci tři třídy 8.–9. stupně o celkovém počtu 63 žáků (39 chlapců a 24 dívek). Sesbíráno bylo 64 přezdivek u 25 chlapců a 19 dívek, přičemž někteří nositelé měli dvě i více přezdivek. Žáci bez potíží spolupracovali, byli komunikativní a přístupní během sdělování přezdivek a názorů, proč a jak daná přezdívka vznikla a jaký byl její původní smysl.

Materiál pro analýzu jednotlivých přezdivek byl získán exploračními metodami za pomoci dotazníku a rozhovoru se žáky. Přezdívky byly v praktické části práce roztříděny a objasněny z různých hledisek. Pro členění přezdivek byl využit článek Miloslavy Knappové (1996).

V průběhu bakalářské práce jsme si stanovili čtyři hypotézy, na které jsme získali analýzou materiálu odpovědi.

1. Většina přezdivek bude motivována nositelovým rodným jménem nebo příjmením. - Tato hypotéza se ukázala jako platná, neboť největší počet přezdivek byl motivován právě příjmením (celkem 28 přezdivek; např. *Čum, Pody, Skalík*) a rodným jménem (celkem 12 přezdivek; např. *Dejf, Lúca, Móňa*). Svůj vliv při tvorbě přezdivek z rodného jména nebo příjmení sehrával i anglický jazyk a varianty českých jmen v angličtině.

2. Přezdívky budou motivovány nositelovým fyzickým vzhledem. - Tato hypotéza byla platná, protože přezdívky podle fyzického vzhledu tvořily třetí největší skupinu, a to 10 přezdivek. Je to logické, neboť fyzický vzhled a jistá výraznost či atypičnost budí pozornost a stávají se inspirací právě pro přezdívky. Často jsou však tyto typy přezdivek pro nositele samotné dehonestující (např. *Číňanka, Japonka, Korejka*) nebo upozorňují na nějakou výraznost v obličejové části (*Ježek, Mamut, Muflon*).

3. Vyskytnou se výrazy z cizích jazyků. Některé přezdívky budou vycházet z anglických variant jmen. - I tato hypotéza se naplnila, jelikož v přezdívkách se uplatňuje zejména anglický jazyk. Tvůrci čerpají z podobnosti českého jména a příjmení s anglickou variantou (např. *Andy, Dejf, Johnny; Rocky*), ne vždy se však mezi českými uživateli používá správná a spisovná varianta anglického jména, jelikož je počestěná a neobsahuje všechny

náležitě hlásky (např. *Johny*). Stejně tak se vychází často z vyslovované, a nikoliv z psané varianty jména nebo příjmení (viz *Dejf*, srov. *Dave*).

4. Ne u všech přezdívek bude jejich původ objasněn. - Hypotéza se potvrdila, protože jsme bohužel u třech přezdívek nemohli zaznamenat jejich význam a důvod vzniku. Jejich nositelům i tvůrcům zůstává význam těchto tří přezdívek neznámý a nemohli si již ani vzpomenout, na základě jaké situace přezdívky získali. Přesto se jednalo o často používané přezdívky (*Bimbo*, *Bimbouš*, *Piduš*).

Položili jsme si tři výzkumné otázky, na které můžeme po analýze materiálu odpovědět.

1. Jaký typ přezdívek je nejčastější na základních školách? - Na základních školách patří mezi nejčastější typy přezdívek přezdívky podle příjmení, dále rodného jména a motivované fyzickým vzhledem. Z dalších častých motivací jmenujme přezdívky podle duševních a charakterových vlastností, přezdívky symbolické a přezdívky vzniklé na základě pamětihodné situace.

2. Jaká je nejčastější motivace vzniku přezdívek? - K nejčastějším motivacím patří příjmení a rodné jméno, které se může stát motivem pro jazykovou hru, rýmování (*Hovorka Ponorka*, *Véna Pléna*) nebo se využije jeho anglická varianta, respektive výslovnost (*Čum*) a doslovný překlad (*Johny*, *Rocky*). Nemůžeme opominout ani častý motiv, který tvoří fyzický vzhled nositele přezdívky, určitá výraznost, neobvyklost vzhledu, mezi něž patří například tvar očí a rysy obličeje (*Číňanka*, *Japonka*), výraz tváře (*Muflon*), barva a kvalita vlasů (*Ježek*, *Veverka*) nebo stavba těla (*Mamut*, *Pitřísek*).

3. Jsou přezdívky častější mezi dívkami, nebo mezi chlapci? - Podle vyplynuvších údajů se ukázalo, že počet přezdívek je mezi oběma pohlavími vyrovnané. Jejich nositeli jsou jak dívky, tak chlapci, někteří z nich mohou být dokonce nositeli několika přezdívek zároveň (dívka – *Číňanka*, *Fenclinka*, *Japonka*, *Korejka*; chlapec – *Pody*, *Ježek*, *Veverka*).

Bakalářská práce si kladla za cíl získat informace o aktuálním stavu přezdívek, nestandardizovaných vlastních jmen, které se vyskytují v současném školním prostředí mezi českobudějovickými školáky.

Seznam zdrojů

Monografie

HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1253-2.

KARLÍK, Petr. NEKULA, Marek. PLESKALOVÁ, Jana (eds.). *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. Vyd. 1. Praha: nakladatelství Československé akademie věd, 1989. ISBN 80-200-0167-0.

MINÁŘOVÁ, Eva. SOCHOROVÁ, Dagmar. ZÍTKOVÁ, Jitka (eds.). *Vlastní jména v textech a kontextech*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6631-1.

PLESKALOVÁ, Jana. *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010*. Vyd. 1. Brno: Host, 2011. ISBN 978-80-7294-834-5.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.

Články, studie

KNAPPOVÁ, Miloslava. Tvorba přezdivek stále živá. In: MAJTÁN, Milan. RUŠČÁK, František. *12. slovenská onomastická konferencia a 6. seminár „Onomastika a škola“*. Prešov: Pedagogická fakulta UPJŠ Prešov, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV Bratislava, 1996, s. 121–125.

KVÍČALOVÁ, Marta. Současné studentské přezdívky na pražských středních školách. In: MINÁŘOVÁ, Eva. SOCHOROVÁ, Dagmar. ZÍTKOVÁ, Jitka (eds.). *Vlastní jména v textech a kontextech*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6631-1.

KVÍČALOVÁ, Marta. Studentské přezdívky utvořené z osobních jmen. *Acta Onomastica*, 2013, r. LIV, s. 170–177. ISSN 1211-4413.

SCHEINOSTOVÁ, Alena. Přezdívání mezi mládeží. *Čeština doma a ve světě*, 1999, r. VII, č. 2, s. 113–115. ISSN 1210-9339.

UTĚŠENÝ, Slavomír. K dnešním žakovským přezdívám. *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, r. 21, č. 1–5, s. 698–712. ISSN 0231-6358.

ZIKOVÁ, Markéta. Substantivní neologismy a jejich parasystémový charakter. *Naše řeč*, 2001, r. 84, č. 2, s. 81–89. ISSN 0027-8203.

Internetové zdroje

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z:
<http://www.ujc.cas.cz/>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník přezdivek

Příloha č. 2 – Slovník přezdivek

Výzkum přezdívek

Květa Měšťanová, PF JU v Českých Budějovicích

Pohlaví:

Třída:

Věk:

Dobrý den,

tento dotazník se věnuje sběru a následné analýze přezdívek na ZŠ v Českých Budějovicích. Byl / a jste požádán / a o spolupráci s jeho vyplněním. Uveďte prosím, přezdívku (či přezdívky) svou a svých spolužáků spolu s jejich motivací. Proč Vám tak spolužáci říkají a proč Vy ostatní spolužáky takto přezdíváte? Máte jen jednu přezdívku nebo Vám říkají spolužáci ještě jinak?

Děkuji za vyplnění!

Otázka č. 1: *Máte nějakou přezdívku?*

Otázka č. 2: *Pokud ano, jakou a jaký má význam? Proč Vám tak spolužáci říkají?*

Otázka č. 3: *Znáte ještě nějaké své další přezdívky?*

Otázka č. 4: *Jaké znáš nebo používáš přezdívky spolužáků a jaké mají významy? Proč tak spolužákům říkáš?*

SLOVNÍK PŘEZDÍVEK

Příloha č. 2

Přezdívka

Andy, neskl., f.
Becky, neskl., f.
Bimbo, -a, m.
Bimbouš, -e, m.
Bini, -ho, m.
Čampulka, -y, f.
Číňanka, -y, f.
Čum, -a, m.
Dejf / Dejv, -a, m.
Dori, neskl., f.
Dvořka, -y, f.
Fenclinka, -y, f.
Gregy, -ho, m.
Hovi, -ho, m.
Hovorka Ponorka, -y, m. / f.
Japonka, -y, f.
Ježek, -a, m.
Johny [džony], -ho, m.
Kasička, -y, f.
Kokoška, -y, f.
Korejka, -y, f.
Koubič, -e, m.
Kvakoš, -e, m.
Lapi, -ho / neskl., m.
Lapíča, -y, f.
Lúca, -y, f.
Mačkalka, -y, f.
Mamut, -a, m.
Moniš, neskl., f.
Muflon, -a, m.
Móňa, -i, f.

Motivace přezdívky

podle rodného jména Andrea
podle příjmení Becková
motivace nejasná
motivace nejasná
podle příjmení Binter
podle příjmení Čampulová
podle vzhledu s asijskými rysy
podle anglické výslovnosti příjmení Chum
anglická varianta rodného jména David
podle vzhledu podobného rybě Dori
podle příjmení Dvořák
podle příjmení Fenclová
podle příjmení Gregor
podle příjmení Hovorka
podle rýmu s příjmením Hovorka
podle vzhledu s asijskými rysy
podle střihu vlasů
anglická varianta rodného jména Jan
podle často viditelné intimní zadní části těla
podle příjmení Košková
podle vzhledu s asijskými rysy
podle příjmení Kouba
podle rodného jména Kateřina / upovídánosti
podle příjmení Lapice
podle příjmení Lapice
podle rodného jména Lucie
podle příjmení Mačkalová
podle urostlé postavy
podle rodného jména Monika
podle vizáže a tvaru obličeje
podle rodného jména Monika

Móňa Hóňa, -i, f.	podle rýmu s rodným jménem Monika
Novajda, -y, f.	podle příjmení Nováková
Nugát, -a, m.	podle oblíbenosti nugátu a čokolády
Piduš, neskl., f.	podle domácí přezdívky
Piši, -ho, m.	podle příjmení Pischek [pišek]
Pítr, -a, m.	anglická varianta jména Petr
Pitřísek, -a, m.	podle deminutiva rodného jména Petr a malého vzrůstu
Pody, -ho, m.	podle příjmení Podolák
Pták, -a, m.	jazyková hříčka podle příjmení Špaček
Punčocha, -y, f.	podle silného nánosu make-upu na obličeji
Rachy, -ho, m.	podle příjmení Rachač
Retard, -a, m.	podle nedostatku intelektu
Rocky [roky], -ho, m.	anglická varianta příjmení Skála / boxer Rocky
Řehoř, -e, m.	počeštěná varianta příjmení Gregor
Seky, -ho, m.	podle příjmení Sekera
Síma, -y, f.	podle rodného jména Simona
Skalič, -e, m.	podle příjmení Skála
Skalík, -a, m.	podle příjmení Skála
Soda, -y, f.	podle časté konzumace sodovkových nápojů
Sojka, -y, f.	podle aktivity a všeznalosti
Starostová, -é, f.	podle organizačních schopností
Sváťa, -i, f.	podle příjmení Svátek
Šampon, -a, m.	podle přehnaně upraveného vzhledu
Špáča, -i, f.	podle příjmení Špaček
Špagi, -ho, m.	podle příjmení Špaček
Ťoupi, -ho, m.	podle příjmení Ťoupal
Vejdič, -e, m.	podle příjmení Vejda
Véna, -y, m.	podle rodného jména Václav
Véna Pléna, -y, f.	podle rýmu s rodným jménem Václav
Veverka, -y, f.	podle zrzavých vlasů
Zrzek, -a, m.	podle zrzavých vlasů
Žán, -a, m.	podle rodného jména Žaneta
Žanda, -y, f.	podle rodného jména Žaneta